

Tekijänoikeussanasto

A

Auteur, Author, sanoittaja (ks. CAE-rekisteri)

AR

Arranger, sovittaja

A & R (Artist & Repertoire)

levy- yhtiön osasto, joka työskentelee artistien ja näiden esitettäväksi tulevien kappaleiden levytysten parissa. Musiikkikustantamossa A&R eli Creative-osasto työskentelee teosten hyödyntämisen parissa.

Alikustantaminen

alkuperäisen kustantajan ja ulkomaisen kustantajan välinen sopimus levittämisestä, lisensioinnista ja tulojen keräämisestä ulkomaisen kustantajan toimialueella.

Blanket license

Sopimukseen perustuva avoin käyttöluupa; esim. kotimaiset radio- ja tv-yhtiöt saavat Teostolta saamansa blanket licencen perusteella soittaa kaikkea koti- ja ulkomaista musiikkia. Korvaus määräytyy teoksen käyttömäärän mukaan.

C

Composer, säveltäjä (ks. CAE-rekisteri)

CAE-rekisteri

Compositeur - Auteur – Editeur. Kansainvälinen tekijä- ja kustantajatietoja sisältävärekisteri.

E

Editeur, kustantaja (ks. CAE-rekisteri)

Ennakko

Etukäteismaksu tulevista tekijänoikeus- tai rojaltituloista.

Esityskorvaus

Suojatun musiikin julkinen esittäminen on luvanvaraista. Käyttäjältä peritään esityksistä korvaus, jota kutsutaan esityskorvaukseksi. Käytännössä korvaukset perii Teosto, joka tilittää korvaukset tekijöille ja kustantajille. Poikkeuksena ovat näyttämöteosten ns. suuret oikeudet, joiden esityskorvaukset perii kustantaja tai kustantamattoman teoksen tekijä.

Hallinnointi

Tekijänoikeuksien teosten rekisteröinti, korvausten kerääminen ja tilitysten valvonta korvausta vastaan. Yleensä isompi musiikkikustantaja hallinnoi pienemmän kustantajan teoksia. Hallinnointi ei edellytä tekijänoikeuksien omistamista.

House writer (staff songwriter, exclusive songwriter agreement)

Kustantajan ja tekijän välinen sopimus, jossa tekijä kustannuttaa sopimusajanaikana kaikki teoksensa kustantajalla. Kustantaja voi maksaa ennakkoa.

Isyys oikeus

Tekijän oikeus saada nimensä ilmoitetuksi teoksen yhteydessä siten kuin hyvä tapa vaatii.

Jakosääntö

Teoston jakosääntö määrittelee teoksen oikeudenhaltijoiden väliset osuudet teokselle tilitettävistä korvauksista. Säveltäjä, sanoittaja, sovittaja, kääntäjä ja kustantaja voivat sopia osuuksien jaosta oikeudenhaltijaryhmien välisen ylä- ja alarajojen suhteessa esitys- ja mekanisointikorvausten osalta.

Julkaiseminen

Tekijän suostumuksella tapahtuva teoksen kappaleiden saattaminen kauppaan tai muu levittäminen yleisön keskuuteen. Julkaisemisesta puhutaan sellaisten teosten yhteydessä, joita levitetään lähinnä myymällä, lainaamalla tai vuokraamalla.

Julkaisulupa

Musiikkiteoksen käyttäjälle sopimuksella tuleva lupa julkaista teos omassa painotuotteessaan. Esittämisestä puhutaan yleensä musiikki-, elokuva- ja näytelmäteosten kohdalla.

Julkinen näyttäminen

Teoksen näyttäminen muualla kuin perhepiirissä tai muussa tarkoin rajatussa piirissä. Näyttämisestä puhutaan lähinnä kuvataiteen teosten kohdalla.

Julkistaminen

Teoksen saattaminen luvallisesti yleisön saataviin. Julkistamisesta puhutaan lähinnä näytelmä-, elokuva- ja rakennus- ja kuvataideteosten yhteydessä.

Kappaleen valmistaminen

Fyysisen muodon antaminen teokselle. Teoksen tai sen osan jäljentäminen millä tahansa menetelmällä – myös käsin kopioiden – tai sen siirtäminen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Katalogi

Tekijän tai kustantajan omistuksessa oleva teosvalikoima.

Kokoomateos

Teoksia tai teosten osia yhdistämällä aikaansaatu teos. Kokoomateoksen tekijällä on tekijänoikeus teokseensa, mutta hänen oikeutensa ei rajoita alkuperäisten teosten oikeuksia.

Kustantaja

Henkilö tai yleensä yhtiö, joka levittää teoksia ja oikeutettu sopimuksella osuuteen tekijänoikeudesta. Musiikkiteoksen kustantaja omistaa yleensä teoksen graafiset oikeudet.

Levittäminen

Teoksen saattaminen yleisön saataviin myymällä, lainaamalla, vuokraamalla, lahjoittamalla tai muulla tavalla.

Lisenssi

Käyttöoikeus tai -lupa; immateriaalisten oikeuksien, esimerkiksi tekijänoikeuksien, tavaramerkkien ja patenttien sekä niitä sisältävien tuotteiden valmistus- ja jakeluoikeuksia ja -lupia sekä muita vastaavia luovutetaan nk. lisenssisopimuksilla. Alkuperäinen oikeus pysyy yleensä luvan myöntäjällä.

Master

Lopullinen muoto äänitteestä, jota monistetaan.

Mekanisointikorvaus

Ks. Tallentamiskorvaus.

Moraaliset oikeudet

Tekijän isyysoikeus ja respektioikeus

Muunnelma

Toisen teoksesta tehty käännös, sovitus tai muulla tavoin toisen teosta muuttamalla aikaansaatu uusi teos. Muunnelma saa tekijänsuojaa vain, mikäli se täyttää teoskynnyksen vaatimukset. Muunnelman tekijänoikeus ei rajoita alkuperäisen teoksen oikeuksia.

Musiikkikustantaja

Henkilö tai yhtiö, joka levittää musiikkiteoksia ja edistää niiden käyttöä. Musiikkiteoksia tai niiden elementtejä ovat sävellykset, sanoitukset, sovitukset ja käännökset. Kustantajan asema ja tehtävät määritellään tekijän ja kustantajan välisellä kustannussopimuksella.

NCB

Nordisk Copyright bureau, yhteispuhjoismainen tallennusoikeuksia valvova organisaatio

Oikeudenhaltija

Tekijä tai se juridinen tai luonnollinen henkilö, jolle tekijänoikeudet ovat siirtyneet sopimuksen, perinnön, avio-oikeuden, testamentin tms. perusteella.

Oikeudenomistaja

Henkilö tai yhteisö, joka perii kuolleen henkilön jäämistön (leski, perilliset, testamentin saajat). Tekijän kuoltua tekijänoikeuteen sovelletaan avio-oikeutta, perintöä ja testamenttia koskevia sääntöjä.

Public domain

Teoksella ei ole tekijänoikeussuojaa. Teos on korvauksetta käytettävissä, paitsi sovitettujen versioiden osalta.

Respektioikeus

Tekijän oikeus kieltää teoksen muunteleminen tekijää halventavalla tai hänen kunniaansa loukkaavalla tavalla.

Rojalti ("Voitto-osuuskorvaus")

Lisensinsaaja on yleensä velvollinen suorittamaan korvauksen tekijänoikeuksien perusteella saamistaan tuloista ja korvauksista. Korvaus perustuu tavallisesti nettovoittoon tai myyntiin.

SA

Sub-author, kääntäjä

SE

Sub-editeur, Sub-editor, alikustantaja

Suoja-aika

Tekijänoikeuksien ja naapurioikeuksien voimassaoloaika. Kirjallisen ja taiteellisen teoksen suoja-aika ulottuu 70 vuoden päähän tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Esittävän taiteilijan esityksen, äänitteen sekä radio- ja televisiolähetyksen suoja-aika on 50 vuotta tallentamis- tai lähettämivuoden päättymisestä niiden esitysten, äänitteiden ja lähetysten osalta, jotka on tallennettu tai lähetetty 1.9.1961 jälkeen.

Suuret oikeudet

Suurten näyttämöteosten, esim. oopperoiden, musikaalien ja balettien, esitysoikeudet.

Synkronointi

Äänen (puheen, musiikin, ääniefektien) liittäminen liikkuvan kuvan yhteyteen audiovisuaalisen tallenteen, kuten elokuvan, mainoksen, CD-ROMin tai videon, valmistuksessa.

Tallentamiskorvaus (mekanisointikorvaus)

Musiikin tallentamiseen äänitteelle on hankittava lupa.

Suomessa luvan myöntää Teosto/NCB. Käytöstä maksettavaa korvausta kutsutaan tallentamis- tai mekanisointikorvaukseksi, joka tilitetään tekijöille ja kustantajille.

Taloudelliset oikeudet

Tekijän yksinomainen oikeus määrätä teoksesta. Sisältää seuraavat oikeudet: kappaleiden valmistus sekä teoksen julkinen esittäminen, levittäminen yleisön keskuuteen ja julkinen näyttäminen. Tekijä voi sopimuksella luopua taloudellisista oikeuksistaan.

Tekijä

Se, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen. Musiikin alalla tekijöitä ovat säveltäjät, sanoittajat, sovittajat ja kääntäjät

Tekijänoikeuden haltija

Se, jolle tekijänoikeus teoksesta kuuluu; tavallisesti teoksen tekijä, mutta tekijänoikeus voidaan myös siirtää sopimuksella esim. kustantajalle tai julkaisijalle tai se voidaan testamentata tai lahjoittaa.

Tekijänoikeus

Teoksen luojan oikeus saada suojaa teokselleen. Tekijänoikeus sisältää taloudelliset oikeudet ja moraaliset oikeudet.

Teos

Itsenäisen ja omaperäisen luomistyön tuote. Musiikissa teoksilla tarkoitetaan sävellyksiä ja niistä tehtyjä sovituksia sekä sanoituksia (tekstejä) ja niiden käännöksiä.

Teosilmoitus

Oikeudenhaltijat ilmoittavat teosilmoituksella tiedot tekijänoikeusseuralle teoksen rekisteröintiä varten.

Teoskynnys

Teokseen kohdistuva itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimus, joka teoksen on täytettävä suojaa saadakseen. Sen sijaan teoksen taiteelliselle arvolle ei aseteta vaatimuksia.

Trad. teos

Vapaa teos. ks. suoja-aika.

Tuottaja

Yleisnimitys ääni- ja/tai kuvatallenteiden valmistajille ja jakelijoille. Tekijänoikeuslain mukaan suojattuja äänitteitä ei saa kopioida eikä levittää ilman tuottajan suostumusta. Tuottajalla voidaan tarkoittaa myös henkilöä, joka vastaa äänitteelle tulevien esitysten sisällöstä.

Yhteenliitetty teos

Teos, jonka useampi kuin yksi tekijä on luonut yhdessä siten, että kunkin tekijän osuus voidaan erottaa toisten osuuksista. Yhteenliitetyn teoksen tekijät saavat kukin omalle osuudelleen tekijänoikeuden, ja kukin heistä voi esittää väitteen tekijänoikeusloukkauksesta vain omaa osuuttaan koskien. Yhteenliitettyjä teoksia ovat mm. laulut, joissa on sekä sävellyksen että sanoituksen osuus.

Yhteisteos

Teos, jonka useampi kuin yksi tekijä on luonut yhdessä siten, että teoksesta ei voida erottaa kunkin osuutta. Yhteisteoksen tekijät saavat tekijänoikeuden yhdessä, ja kuka tahansa heistä voi esittää väitteen teokseen kohdistuneesta tekijänoikeusloukkauksesta.

Yhteiskustantaminen (co-publishing)

Kahden kustantajan yhdessä kustantama teos. Yhteiskustannettuja teoksia hallinnoi yleensä toinen kustantajista.

Yksityinen käyttö

Henkilökohtainen tai perhepiirissä tai muussa läheisessä, tarkoin rajatussa pienessä piirissä tapahtuva käyttö. Jokaisella on oikeus valmistaa teoksesta muutama kappale yksityiseen käyttöön. Näin valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

© Timo Luukkanen, CCRight/Spiridom Oy 2006

lähteet:

A guide to music publishing terminology, BMI.
<http://www.geocities.com/liisakaarina/tekija.html>.
Suomen musiikkikustantajat ry.
Asiakasopas, tilitys- ja jakosääntö, Teosto ry.